

מחשבה למעשה

בית מדרש ללימוד והוראת ההלכה

על פרשת השבוע

הרב צביקה זורייבין

את הנפש החוטאת, לכפרה על מה שחטא ופגם בנפשו. דהיינו, להפוך אדם להיות 'צלם אלוקים' – האדם השלם, ולהתריע אין זה מתפקידה של תורה, לשם כך יש דרכי נימוסים וחוקות הומאניות מקובלות בעולם. ועל כגון זה אמרו חז"ל 'דרך ארץ קדמה לתורה'.

דבר זה רואים אנו בפרשתינו, שקודם מתן תורה הגיע יתרו למשה רבינו ולימדו דרך ארץ וחוקי המשפט, ודבר זה ניתן ללמוד אף ממי שהתגייר זה עתה. ומסר חשוב זה שקודם לדין תורה ישנם שיקולי מוסר וצדק.

תפקיד התורה הוא להנחותנו בחיינו, שעלינו לשעבד את העולם הזה ואת מרכיביו לרצון ה'. והתורה היא הצורה שעלינו להלביש על החומר שהוא העולם הזה ומרכיביו. ולכן אין התורה מתייחסת לעולם הזה רק מתוך 'דיעבד' והיות ואין ברירה עלינו 'להסתדר' עם העולם. אלא היא רואה את המעורבות בו כחלק מעצם חיי התורה. ותורה עם דרך ארץ הריהו עקרון ספוג רוחניות. הוא דורש מאתנו להקדיש את עצמנו לה' ולעבודתו 'בכל רגע מזמננו ובכל חלקיק מיכולתנו, ברוח וברגש, בכל הגוף והרכוש'.

ומעתה נבין מדוע נקראת פרשת השבוע שהיא הפרשה שבה ניתנה התורה לעם ישראל פרשת 'יתרו' ללמדנו שהתורה שניתנה לנו ניתנה לנו לאחר שניקנה 'דרך ארץ' ומידות טובות.

פרשת יתרו הינה פרשה שעיקרי גופי התורה כתובים בה-נתינת התורה לעם ישראל בסיני, שני לוחות הברית ועשרת הדברות.

לכאורה כשנתבונן מהו המסר העיקרי בפרשת יתרו? בהשקפה ראשונה תעלה במוחנו המחשבה "מעמד הר סיני" שזהו העניין המרכזי בפרשה.

אך אם נשים לב, נראה ששמה של הפרשה 'יתרו' מוכיח בעליל, שישנו מסר נוסף חשוב לא פחות בפרשה זו. ולא עוד, אלא כל תחילתה של הפרשה עוסקת בעצה שנתן יתרו למשה רבינו "ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלוקים אנשי אמת", ודווקא היא הפרשה המקדימה ל"בחודש השלישי לצאת בני ישראל"...

ננסה להסביר את הדברים.

מבחינת הצדק, התורה הקדושה היא המורה לנו דרכי החיים, כי התורה מביאה את האדם לשלמות ונקיות צרופה. לא כן המערכת המשפטית ההומאניסטית שבאה ללמד נימוסי חיים, להזהיר ולהרתיע.

הרש"ר הירש מוכיח שבתורתנו הקדושה אנו מוצאים רק ארבעה פעמים שמטרת העונש היא: "למען ישמעו ויראו", וזאת משום שהעונשים שהתורה מענישה את האדם העובר את העבירה (מלבד ארבעת העונשים המובאים לעיל) לא באו לחנכו, להתריע וללמד אחרים, אלא בא לתקן

מחשבה למחשבה

הרב מנחם לוי

כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב: מכאן מודעא רבה לאורייתא. אמר רבא: אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש. דכתיב קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר. אמר חזקיה: מאי דכתיב משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה אם יראה למה שקטה, ואם שקטה למה יראה? אלא: בתחילה - יראה, ולבסוף - שקטה. ולמה יראה - כדריש לקיש, דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב

תודעת "נעשה ונשמע" שעליה גדלו דורות, היינו קבלת התורה מאהבה ומסירות, נלמדת בגמ' במסכת שבת (פח ע"א), מהפסוק המופיע בפרשתינו: "ויוצא משה את העם לקראת האלוקים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר". ובלימוד דרשה זו, ישנם כמה שאלות העולות מעליהם ונקדים תחילה את דברי הגמרא.

"ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר

ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה"א יתירה למה לי? - מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר להם: אם ישראל מקבלים התורה - אתם מתקיימין, ואם לאו - אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו". עכ"ל הגמרא.

העולה מדברי הגמרא, שלעם ישראל לא ניתנה לכאורה בחירה חופשית, אלא כפה הקב"ה עליהם לקבל את התורה ורק לאחר נס חג הפורים קיבלו עליהם היהודים את התורה מרצון. וחובה עלינו לבאר, וכי כאשר כופים את התורה על עם ישראל לזאת יקרא 'נעשה ונשמע'?

וקודם שנענה על שאלה זו, נשאל כמה שאלות על דברי הגמרא ובעז"ה אחר שנתרץ קושיות אלו, נבין גם את מה ששאלנו זה עתה.

א. מדוע עד נס פורים נענשו היהודים והרי לא קיבלו על עצמם כלל את התורה אלא בעל כרחם הסכימו לקבלה? ב. כיצד פעלה הקבלה בפורים לתת תוקף לקבלה שהיתה בהר סיני?

ביאור הענין מצאנו בדברי הרמב"ן, שקבלת התורה היתה על מנת לקבל את ארץ ישראל, ומשגלו מסרו מודעא זו [דהיינו שהקבה היתה ע"י שכפה עליהם הר כגיגית], ואח"כ בימי אחשורוש קיבלו ללא שום תרעומת וכלשונו של הרמב"ן "והיה זה חביב עליהם מגאולה של מצרים".

והנה לכאורה דברי הרמב"ן צריכים הבנה, א. מה שייך קבלה על תנאי שיכנסו לארץ ישראל? ב. מהי החשיבות של נס פורים שהיה שולי יחסית לנסי גאולת מצריים וכמו שכבר אמרו חז"ל "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי", ודוקא בנס פורים קיבלו מרצון.

ונראה לבאר כוונת הרמב"ן, שמניעת עם ישראל מקבלת התורה לא נבעה מחוסר רצון לקיים את המצוות אלא נבעה מהפחד שקבלת התורה תיצור מצב שלא יהיה להם קשר עם הבורא חלילה, אותו עם היוצא ממצרים אשר היה מלווה בניסים ופלאות, רצוף בהשגחה וביחס אישי פחד

שלפתע מעת קבלת התורה ינותק הקשר האישי עם הבורא חלילה. ומשום פחד זה התנו קבלה זו בכניסה לארץ ישראל ובכך יתבטא הקשר שלהם עם בוראם (וכמו שלומדים אנו מהפסוק "ולא תקיא הארץ אותם" דהיינו שאם יעשה עם ישראל כרצון הקב"ה לא תקיא הארץ אותם ומכאן למדים שפעולות האדם הן המנחילות לו את ארץ הקודש וכפי שהאריך הרמב"ן בפרשת אמור רבות בענין זה).

וכשגלו עם ישראל חשבו שסרה מהם ההשגחה ולכן מסרו מודעא זו שהבאנו בתחילת דברינו, אך כאשר זכו לנס פורים קיבלו עליהם את התורה מרצון, כיון שהייחודיות בנס פורים היה הטבעיות שבו, בשונה משאר הניסים שענינם שידוד מערכות הטבע, נס פורים פעל בתוך העולם יחד עם חוקי הטבע (שהרי סביר להניח שכל אדם פשוט באותם ימים יכל להסביר בקלות כיצד התרחש נס פורים גם מבלי לחשוב ולהבין את שייכות הבורא לתמונה...).

כאשר הרגיש אותו דור את ההשגחה האלוקית בתוך המציאות היום יומית קיימו על עצמם את מה שכבר קיבלו. תכלית עבודתו של האדם הינה במציאת הקשר עם הבורא, לראותו מדבר עימו מתוך המציאות הנוכחית, זו עבודתו, מה שהיה פשוט באותם ימים תקף ביתר שאת בימינו אנו שאין משמעות למציאותינו ללא קשר על הבורא.

ומעתה מתורצות הקושיות הנ"ל, כלומר שלא נעשתה בפורים קבלה מחדש אלא נוצרה הבנה בעם ישראל כלפי השגחת הבורא שאפילו שנעדר הוא מאיתנו עדיין מצויים אנו תחת השגחתו התמידית.

וממילא מערכת שמירת המצוות איננה סותרת מציאות של קשר עם הבורא אלא היא היוצרת קשר מתוך המציאות.

ולפי זה מובן היטב את אמירת 'נעשה ונשמע' של עם ישראל, שבאמת לא היתה כפית ההר על הקבלה של המצוות אלא רק שידעו ישראל שגם ע"י שמירת המצוות בתוך הטבע קיים חיבור ישיר עם בורא העולם, ולא רק בהנהגה ניסית כפי שחשבו מתחילה.

שאל את הרב

הרב אלחנן זומר

וא"כ יש לחוש שכשמקנח בהם ייצא נזל מן הספוג בסיב עצמו ויעבור על איסור 'סוחט' שהוא תולדה של מלאכת 'דש'.

האוסרים, טעמם מחמת ג' סיבות מרכזיות, שכל אחת בפני עצמה סיבה לאסור, ונפרטם:

א. מתכוין הוא לסחוט אף מה שבתוך הסיב כי רוצה הוא שייצא לחוץ ויוכל להשתמש בו בתהליך הניקוי.

ב. אף אם אינו מתכוין מכל מקום הוא פסיק רישא [היינו

השבוע עסקנו בכולל בשו"ע אור"ח סימן ש"כ בהלכות סוחט. ועלתה השאלה האם שימוש במגבונים לחים בשבת מותר או אסור.

בעניין השימוש במגבונים בשבת דנו פוסקי זמננו לאיסור ולהיתר.

כידוע, מגבונים אלו בזמן הייצור מכניסים נזל בתוך סיב הכותנה ולאחמ"כ כשמתמלא הסיב יוצא נזל אף לבין הסיבים ומחוץ לסיבים.

עוד טעם להיתר כתב ב"מנחת אשר" דכיון דהנחטח איננו דבר העומד בפני עצמו אלא הוא לחלוחית בעלמא אין בו כלל מצד דש (עיין שם ראייתו מהריטב"א גבי פוצע זיתים). ולעניין מדוע שלא נחוש שיבוא לסחוט באופן האסור הנה זה מצינו בסימן ש"ב ס"ט שמותר לקנח בגד שנתלכלך בנחת ולא בכוח ולא חיישינן לזה. להלכה: המיקל להשתמש במגבונים בשבת בנחת יש לו על מי לסמוך, ומ"מ ראוי להחמיר. (והעצה היעוצה להשתמש בתרסיס של מים להרטיב לפני כן ותו ליכא כאן ניהותא במים היוצאים).

שודאי שתעשה המלאכה] וניחא ליה לפי שרוצה בו וכדלעיל. ג. אף אם לא יהיה זה פסיק רישיה כשיעשה בנחת מ"מ יש לחוש שיעשה יותר חזק וייצא [ואז יהיה פסיק רישיה] ומי יערוב לנו שידעו כולם לעשות באופן הנכון. אמנם המתירים סוברים שבאופן שמקנח בנחת לא יוצא מה שספוג בתוך המגבון (עיין בספר "מנחת אשר" שבדק אצל מומחה שאין יוצא בשימוש רגיל ממה שבתוך המגבון) וממילא אין לדון כאן מצד מתכוין/פסיק רישא ואף אם יוצא מעט מ"מ ברור שהוא אינו מתכון לזה ולא אכפת ליה בזה כי מספיק מה שמעל המגבון כדי לנקות התינוק כראוי.

דיבור למעשה

הרב יאיר כהן

ובאמת עם כללים אלו לכא' יש לנו להתיר כיום בדברים המתפרסמים בתקשורת שהרי זה דבר שודאי מפורסם (א) בכל מקום בארץ (ב) ונאמר באזני כל מיני אנשים (ג) ואיש לא ביקש שלא לפרסם הלאה (ד). אלא שמוסיף הח"ח עוד ג' כללים: ה' גם דבר מפורסם אין היתר לספר אותו בכוונה להוסיף ולפרסם את הדבר אלא רק "כדיון בעלמא" וי"א שמותר רק "בתוך דבריו" ולא כסיפור בפני עצמו. ו' הסיפור צריך להיות "עובדות נטו" ואין שום היתר להוסיף או להטעים משהוא על מה שכבר מפורסם. ז' גם אז מותר לספר א"ז רק לאדם המקפיד על הלכות לשון הרע שלא יוסיף דברים אסורים ולא יאמין לדבר באופן מוחלט אלא רק יחוש להם (כידוע מהח"ח בכלל ד' שיש איסור בפנ"ע להאמין ללשון הרע כדבר מוחלט).

ולכא' לפי זה יש לצמצם את ההיתר לספר דבר מפורסם שיהיה רק במספר בתוך דבריו (ה) את העובדה נטו (ו) ולחברו ירא השמיים מבית הכנסת (ז), אלא שכאן מצינו עוד סייג המובא בח"ח בכלל ז' המנפץ לגמרי את כל ההיתר לשמוע או לספר ידיעות רכילות "חדשותיות" והוא שכל ההיתר נאמר רק בכה"ג שהמפרסם הראשון אינו שונא לו ואין לו עניין לפרסם עליו דברים שליליים אבל אם יש חשש אמיתי שקרוב לודאי הידיעה היא שקר או אפי' הוסיפו בה הגזמות וחלקי שקר אין כל היתר לשמוע ולספר את אותם "ידיעות".

ומסופר על אדם אחד שניגש לראובן בהתרגשות ושאל אותו האם זה נכון מה שפורסם עליך בתקשורת שהרווחת שלשה מליון דולר, וראובן מצידו מצנן בעייפות את התרגשות חבירו ואומר שקודם כל לא מדובר על דולר אלא שקל, ולא שלשה מליון אלא שלש מאות אלף, ולא אני אלא אח שלי, ולא הרוויח אלא הפסיד.... ודברים כאלו רואים בלי סוף שהרי

הולכים לבחירות!

בחודש האחרון התבשר העם היושב בציון על "פיצוץ" בקואליציה ועל הקדמת הבחירות, טובי הפרשנים עטים על השלל ועולם התקשורת חוגג את חומר הרכילות הזול הזורם מכל עבר, ואנו יושבי בית המדרש נדרשים לסוגיה האם כל זה יש בו מן ההיתר, מה מותר לשמוע ועל מה באמת אסור לדבר.

נבוא בשורות קצרות אלו לנסות לתת כללים ותזכורות איך ומה הוא דיבור המותר בכל הנוגע לפרסומים תקשורתיים ועולם הפוליטיקה.

"כולם יודעים"

אחת הסברות המועלות בכל הנוגע לידיעות חדשותיות שנראה שאין כל איסור לשמוע או לדבר על זה שהרי זה מפורסם וכבר "רץ ברשתות" ובאמת מצינו בגמ' (ב"ב ל"ט ע"א) "כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא לית ביה משום לישנא בישא" ונחלקו הראשונים בפרוש העניין והביא החפץ חיים בכלל ב' בשם "יש אומרים" שהפרוש הוא שאם אדם סיפר גנות על חבירו בפני לפחות ג' אנשים חזקה על הדבר שיתפרסם עוד וכדבר מפורסם אין בו משום לשון הרע.

אלא שצריך לדעת שמוכיח שם הח"ח מהגמ' ומן הראשונים שיש כמה כללים שחייב לעמוד בהם ובלעדיהם אין בזה כל היתר: א' שידע בוודאות מוחלטת שדבר זה נאמר בפני שלשה ולא רק משמועה או שידוע שזה דבר שכבר התפרסם לגמרי בכל העיר. ב' כל ההיתר הוא רק באותה העיר שבו התפרסם העניין חוץ מדברים המזעזעים אזני הציבור שיש להניח שיתפרסמו מעבר לגבולות העיר. ג' שידוע שהדבר נאמר גם בפני סתם אנשים ולא רק בפני אוהביו או אנשים יראי שמים שלא יפרסמו (וא"כ אינו דבר מפורסם). ד' אין להתיר במקרה שהמפרסם ביקש שלא לגלות.

שהוא עשה, ומומר לכל התורה שבהם יש מצווה לגנותם בכל דבר וגם בדברים שאינם מעניין העברות שהם עוברים. ולעניין אחינו הטועים והמבולבלים שבארצנו נחלקו הפוסקים האם דינם כמומרים שאינם בעושי מעשי עמך או שלא, ומפורסמת דעתו של החזו"א (יו"ד סי' ב') והשבט הלוי בעניין שדין רוב עמך ישראל שחונכו מפי מלתעות הכפירה כדין תינוקות שנישבו ואפי' אלו שכן למדו על חלק מיסודות היהדות אלא שחונכו לשמירת מצוות חלקית אין להם דין מומר כלל ודינם ככל ישראל.

יוצאים מן הכלל לכו"ע הם אלו הרודפים את הדת ושומריה או אותם ארגונים "דתיים" בעלי מגמה ברורה בהכנסת רפורמה ביהדות ורמיסת כל הקדוש והיקר שמצווה לבזותם ולשפוך בוז על מעשיהם כדי להרחיק את השקר מן האמת הטהורה ודבר זה ברור כמו שלא נאמר על גנב שהוא תינוק שנשבה שהרי אין זה קשור לידיעת אמת התורה דווקא, ואלו יצאו מגדר השבוי המצוי והתעלו מעל כולם לנאץ ולהרשיע ואין זה כי אם בחרו ברע כפרעה בשעתו שאע"פ שהיה אנוס ע"פ ה' נענש על התוספת משלו להרשיע.

לא מדובר על אנשים האוהבים זא"ז ויש שתאוות העורכים לכותרות והאינטרס שלהם ידוע ומפורסם.

יש להדגיש שכל זה מדובר במקרה שמחדש לשני דבר מה אבל אם רק מזכיר בתוך דבריו דבר "אמיתי" שאין בו כל חידוש כלל והוא רק 'מנתח את המצב' ומזכיר בתוך דבריו את "העובדות נטו" בלי שום תוספות ופרשנות משלו לדברי הגנאי אין בזה איסור (כגון שמזכיר עובדה ידועה שמפלגה פלונית איבדה כך וכך מנדטים בסקר מסוים מיד לאחר שראש המפלגה שלה אמר כך וכך בפומבי בראיון עימו) אלא שצריך להיזהר בזה מאד שלא להוסיף גנאי על העובדה היבשה בפני עצמה.

"הוא חילוני"

עוד דבר המצוי בענייננו שהרבה מהדיבורים הם על אנשים שאינם שומרי תו"מ או שהם שומרי מצוות באופן חלקי ואינם מקפידים על איסורים ידועים האם גם עליהם יש איסור לדבר ולרכל.

ויש לידע שבאופן כללי ישנם ב' סוגי אנשים שמותר לדבר עליהם: מומר לתיאבון שמותר לגנות את המעשה האסור

